

LA FORMIGA PREVISORA DE LA FAÇANA DE LA CAIXA

L'arquitecte Rafael Masó va emprendre, el 1922, la reforma de l'edifici del carrer de Santa Clara núm. 9, destinat a acollir la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi i també, aleshores, l'Institut de la Dona que Treballa. En els frisos decoratius sota la cornisa de les façanes del carrer de Santa Clara i del carrer Nou hi figuren uns mots en llengua llatina molt escaients per a la institució que avui coneixem amb el nom de La Caixa. En estar situada tan amunt, la inscripció resulta difícil de llegir.

DOLORS CONDOM > TEXT

L'any 1906 Eugeni d'Ors, Xènius, va començar a publicar a *La Veu de Catalunya* el seu famós *Glosari*, que es va acabar convertint en exponent del nou moviment cultural que el mateix D'Ors anomenà noucentisme i que es desenvolupà aproximadament entre el 1906 i el 1923. Eugeni d'Ors deia que «la lluita per la cultura és una lluita d'imposició», i amb les seves reflexions i comentaris sobre la realitat que l'envoltava va combatre determinats aspectes del modernisme, tot defensant, sobretot, l'ordre, l'equanimitat, la serenor, la mesura i el gust pel classicisme.

Si posem atenció en el vessant literari, especialment en la poesia, no podem deixar de banda els noms de Josep Carner, Guerau de Liost, Josep M. López-Picó, Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera, tots ells principals capdavanters dels nous corrents renovadors.

El 21 de maig de 1907 Xènius va publicar la glossa «Horacianisme», on es feia ressò de la moda dels Jocs Florals i de la seva incidència en la dèria pel poeta Horaci, que d'una manera o altra havia envaït la nostra literatura, com assenyala molt bé el professor Carles Garriga en el

seu llibre *La restauració clàssica d'Eugeni d'Ors*. Pel que fa a la proliferació de l'esmentat corrent, Xènius advertia que no era bo d'abusar-ne, car «no té dret un poble a fer literatura horaciana, si no fa horaciana la seva existència». Recordem que Horaci és el poeta del *ne quid nimis* ('no res en excés'), de l'*aurea mediocritas* ('la moderació preciosa com l'or') o del *modus in rebus* ('la moderació en totes les coses'). És així com Carles Riba podia dir, per exemple, que Josep Carner era «delitosament horacià a les seves hores», o, a propòsit de Joan Alcover, podia al·ludir al «caríssim Horaci, mesurador insuperable de mots», o podia lloar el tracte directe amb Horaci que palesava Costa i Llobera en les seves extraordinà-

En estar situada tan amunt, la inscripció resulta difícil de llegir, i em consta que molts gironins en desconeixen l'existència

ries *Horacianes*, una de les aportacions més notables al naixent noucentisme i un exemple per als poetes seguidors d'aquest moviment.

A Girona, la refermança del noucentisme es manifestà bàsicament a partir de la fundació de la societat Athenea (1913-1917), promoguda i fundada pel poeta i arquitecte Rafael Masó, que, al costat de X. Montsalvatge, C. Rahola, Miquel de Palol i Prudenci Bertrana, va ser un bon representant de la poesia noucentista i un poeta d'una qualitat notable.

Pensant en la dèria horaciana que he esmentat abans, no em puc estar de fer referència ara a un article que l'any 1993 vaig publicar a la *Revista de Girona* (núm. 157) sota el títol «Uns versos d'Horaci a la vora de l'Onyar». Amb el meu escrit no pretenia altra cosa que recordar aleshores el poeta llatí en el bimil·lenari de la seva mort, tot fent ressaltar la presència d'uns versos que Rafael Masó va esgrair en les façanes del cèntric edifici del carrer Santa Clara, 9, de la nostra ciutat.

Els mots de la façana estan disposats en una sola línia i són vuit hexàmetres dactílics que corresponen als versos 28-35 de la *Sàtira I*, 1 del poeta llatí Quint Horaci Flac, que va viure al

JORDI S. CARRERAS

segle I aC i que amb tota raó ha pogut ser cantat com a «príncep afable de la dolça lira». Són els següents:

«ILLE GRAVEM DVRO TERRAM QVI VERTIT ARATRO, / PERFIDVS HIC CAVPO, MILES NAVTAEQVE PER OMNE / AVDACES MARE QVI CVRRVNT HAC MENTE LABOREM / SESE FERRE, SENES VT IN OTIA TVTA RECEDANT, / AIVNT CVM SIBI SINT CONGESTA CIBARIA, SICVT / PARVOLA -NAM EXEMPLO EST- MAGNA FORMICA LABORIS, / ORE TRAHIT QVODCVMQVE POTEST ATQVE ADDIT ACERVO / QVEM STRVIT, HAVD IGNARA NON INCAVTA FVTURI.» ('El qui amb la dura arada remou la terra feixuga, l'hostaler deslleial, els soldats i els mariners que, agosarats, travessen tot el mar, diuen que ells suporten la lassitud de llur treball, per tal que en llur vellesa es puguin retirar a un repòs segur, després d'haver aplegat el necessari per viure, talment com la petita formiga -ella els serveix d'exemple- arrossega en la seva boca tot el que pot i ho afegeix al munt que va construint, coneixedora i previsora del futur').

Aquests versos (recordem que són vuit i no sis, com s'afirma en el llibre *Indrets de Girona III*, ni tampoc un, com llegim en l'explicació de la fotografia de La Caixa, en l'exposició del carrer de la Sèquia) inviten a reflexionar sobre el treball i la previsió, tot posant com a exemple l'esforç dels camperols, hostalers, soldats i mariners, que, com la formiga, petita però de gran laboriositat, pensen en el dia de demà.

La *Sàtira I*, 1 consta de 121 versos i és una mena de diàleg imaginari entre el poeta i l'home cobejós. Hi trobem tot

>> **La façana de la Caixa al carrer de santa Clara de Girona, amb el fris de Masó. A baix, detall de la inscripció.**

un seguit de consideracions entorn de l'amor a les riqueses, amb argumentacions sobre l'ambició, que les persegueix, i l'avarícia, que les guarda àvidament. Horaci donava el nom de *Sermones* a les seves sàtires, ja que les considerava com una mena de converses en què es podien tractar diferents temes, sense deixar-hi d'introduir en alguna ocasió elements autobiogràfics. Ell era un satíric serè i de burla amable.

No hi ha dubte que els versos triats per Masó són ben adients per a una entitat d'estalvi com és La Caixa; ens podem preguntar, però, per què va triar aquests versos i no uns altres.

Rafael Masó, arquitecte i poeta, participava -ja n'he fet esment abans- dels ideals noucentistes i era conscient que en els escriptors de l'antiguitat clàssica era possible trobar-hi tractades qüestions vàlides en tots els temps. Ell, delerós de saber, relacionat amb els més notables escriptors i intel·lectuals del seu temps i amic d'humanistes, traductors i pedagogs, com Llorenç Riber i Carles Riba, podia, amb tot el

seu bagatge cultural, apropar-se als vells poetes grecs i llatins i, més concretament a Horaci, tan de moda en el seu temps i que, amb les seves *Odes*, *Epodes*, *Sàtires* i *Epístoles*, oferia una meditació poètica de la condició humana.

Es dona la circumstància que Masó va morir l'any 1935, en què arreu se celebrava el bimil·lenari del naixement del poeta llatí, que en la seva *Oda III*, 30 havia afirmat que la seva obra era «més duradora que el bronze» i que no la podrien destruir «ni la pluja rosega-dora [...] ni la successió dels anys, ni el pas del temps fugisser [...]».

Recordant aquests mots horacians, no em puc estar d'expressar el meu desig que els versos que Rafael Masó va fer gravar en el coronament de les façanes de La Caixa siguin més coneguts i puguin mantenir sempre el seu lloc a la vora de les aigües de l'Onyar, un riu tan nostre i tan cantat pels poetes nostres i que és *flavus*, 'groguec', com el *Tiberis*, exalçat sovint pel poeta romà. Cal protegir-los de la pluja, del vent i del pas del temps; són versos d'Horaci, però sense l'arquitecte i poeta Rafael Masó no els tindríem tan a prop nostre. A la inscripció hi llegim aquests mots finals: «R. MASÓ ARQVIT. ME ORDENÀ».

Dolors Condom Gratacòs
és catedràtica de llatí.

PER SABER-NE MÉS

Dolors Condom: Uns versos d'Horaci a la vora de l'Onyar. Revista de Girona, núm. 157, març-abril 1993.

JORDI S. CARRERAS